
Een ogenschijnlijke contradictie: Meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden

Een analyse van de mediërende rol van meritocratische overtuigingen in de relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme bij praktisch opgeleiden in Nederland

Auteur: David Hakkens

Masterthesis Polarisatie, Democratie & Samenleving

Studentnummer: 748830

Thesisbegeleider: Sem Oosse

Tweede lezer: Jeroen van der Waal

Aantal woorden: 9883

Abstract

Het doel van dit onderzoek is om te bepalen in hoeverre de relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme kan worden verklaard door meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden in Nederland. Om deze relatie te testen is een lineaire regressieanalyse uitgevoerd met behulp van de PROCESS-macro van Andrew F. Hayes. Hiervoor is secundaire data van de 9e ronde van de ESS gebruikt (N = 321). Vanuit de literatuur is de verwachting ontstaan dat praktisch opgeleiden hun gebrek aan ervaren controle kunnen compenseren door middel van het legitimeren van inkomensongelijkheid, ofwel een lage mate van economisch egalitarisme. Eenzelfde verwachting gold voor meritocratische overtuigingen, die daarnaast tevens tot een afname van economisch egalitarisme zou leiden. Het onderzoek heeft geen aanleiding gegeven om te geloven dat deze overtuigingen als compenserend mechanisme optreden voor een gebrek aan ervaren controle bij praktisch opgeleiden in Nederland. Ook bleken meritocratische overtuigingen niet tot een significante afname in economisch egalitarisme te leiden. Op basis van deze resultaten zijn de theoretische implicaties besproken voor het inzetten van de besproken overtuigingen als compenserend mechanisme. Er werd tevens stilgestaan bij methodologische limitaties en de suggesties voor vervolgonderzoek die hieruit zijn voortgekomen. Een belangrijk uitgangspunt is het belang van een gebalanceerde meting van ervaren controle, waarvoor een suggestie is gedaan.

Keywords: Compensatory control theory, economisch egalitarisme, ervaren controle meritocratie, system justification theory

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
2. Theoretisch kader	5
2.1 Specificatie meritocratische overtuigingen	6
2.2 Compenserend mechanisme	6
2.3 Ervaren controle en economisch egalitarisme	8
2.4 Ervaren controle en meritocratische overtuigingen	10
2.5 Conceptueel model	14
3. Methode	15
3.1 Ethiek en privacy	16
3.2 Operationalisatie	16
3.3 Onderzoeksopzet	18
3.4 Descriptieve statistieken	19
4. Resultaten	20
4.1 Assumpties	20
4.2 Effect van ervaren Controle op economisch egalitarisme	21
4.3 Effect van ervaren controle op meritocratische overtuigingen	22
4.4 Effect van meritocratische overtuigingen op economisch egalitarisme	23
4.5 Controlevariabelen	24
4.6 Robustness check	25
5. Discussie	25

1. Introductie

De sociale milieus van mensen in Nederland met verschillende opleidingsniveaus zijn in de loop der jaren steeds verder uit elkaar gedreven (Bovens & Wille, 2014). Recent onderzoek heeft aangetoond dat deze ontwikkeling enigszins is geremd en dat de opleiding segregatie in Nederland sinds 2009 is gedaald (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023). Echter creëert opleidingsniveau naast segregatie ook een sociaal-maatschappelijke rangorde, waarbij praktisch opgeleiden¹ het onderspit delven. Dit is zichtbaar in ongelijkheden binnen aspecten van de Nederlandse samenleving zoals werk, cultuur en politiek, wat leidt tot statusverschillen tussen praktisch en theoretisch opgeleiden (Van de Werfhorst, 2015). Zo zijn er nauwelijks praktisch opgeleide politici, waardoor hun vertegenwoordiging drastisch lager is dan die van theoretisch opgeleiden (Bovens & Wille, 2014). Ondanks recente initiatieven om deze statusverschillen te verkleinen, zoals onderwijshervormingen en het expliciet verbieden van discriminatie op basis van opleiding (College voor de Rechten van de Mens, 2024; Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024), blijven statusverschillen een onderdeel van de geïnternaliseerde sociale werkelijkheid van praktisch opgeleiden. Zelf schatten ze hun eigen status bijvoorbeeld lager in dan die van theoretisch opgeleiden (Van Noord et al., 2019).

Meritocratische overtuigingen, het denkbeeld dat iemands sociale positie bepaald wordt door een combinatie van talent en inzet (Young, 1958), kunnen deze statusverschillen legitimeren. In een zuivere meritocratie heeft iedereen de mogelijkheid om zijn of haar sociale positie te verbeteren, waarbij dit bewerkstelligd wordt door middel van het volgen van onderwijs (Van Pinxteren & De Beer, 2016). In westerse samenlevingen wordt het dan ook vaak positief geïnterpreteerd en als een egalitaristisch systeem gezien (Kim & Choi, 2017). In de realiteit zorgen non-meritocratische aspecten zoals afkomst en sociale klasse echter nog altijd voor een ongelijk startpunt. Dit kan obstakels creëren die mensen verhinderen hun sociale positie te verbeteren (Mijs, 2015). Zo is de sociaal-economische status van de ouders van Nederlandse studenten doorslaggevend voor hun schoolresultaten (Scheerens et al., 2019), en is de intergenerationele sociale mobiliteit in Nederland erg stabiel (Van Pinxteren & De Beer, 2016). Het idee van een meritocratie waarin deze obstakels te overwinnen zijn door talent en inzet, is daarom te simplistisch (Mijs, 2015). De nadruk in Nederland op opleiding houdt zodoende sociale ongelijkheden in stand en legitimeert statusverschillen tussen opleidingsgroepen (Bourdieu & Passeron, 1990; Hing et al., 2011). Hierdoor krijgen

¹ In dit onderzoek wordt de term *praktisch opgeleid*, in plaats van *laagopgeleid* gebruikt om stigmatiserend taalgebruik te voorkomen.

theoretisch opgeleiden een positief zelfbeeld (Liaquat et al., 2023), en praktisch opgeleiden juist een lager zelfbeeld door de perceptie dat hun sociale positie terecht is en verklaard kan worden door negatieve stereotypen (McCoy et al., 2013). Ondanks dat meritocratische overtuigingen hierdoor vaker aanwezig zijn bij theoretisch opgeleiden (Duru-Bellat & Tenret, 2012), bestaan ze ook onder praktisch opgeleiden (Kluegel & Smith 1986; Major et al., 2002).

Onderzoek van Goode et al. (2014) heeft gesuggereerd dat meritocratische overtuigingen kunnen optreden als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle. Zover bekend is dit het enige onderzoek dat de directe relatie tussen ervaren controle en meritocratische overtuigingen getest heeft, waarbij meritocratische overtuigingen optreden als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle. Daarbij is aangetoond dat een afname in ervaren controle leidt tot een toename van meritocratische overtuigingen (Goode et al., 2014). Deze studie heeft gebruikgemaakt van een manipulatie, waarbij testpersonen een acute verlaging van ervaren controle ondergingen.

Praktisch opgeleiden ervaren structureel minder controle dan theoretisch opgeleiden, wat onder andere verklaard kan worden door hun werksituatie (Ross & Mirowsky, 2012; Schieman & Plickert, 2008). De centrale verwachting van dit onderzoek is dat praktisch opgeleiden meritocratische overtuigingen op een vergelijkbare wijze als mechanisme inzetten om te compenseren voor hun structurele gebrek aan ervaren controle. Dit onderzoek draagt bij aan de bestaande literatuur door een gebrek aan ervaren controle als structureel concept te meten, wat zover bekend eerder alleen bij een acute verlaging van ervaren controle is gebeurd.

Om te onderzoeken of meritocratische overtuigingen ingezet worden als compenserend mechanisme bij een structureel gebrek aan ervaren controle, wordt in dit artikel getest of deze overtuigingen niet enkel ingezet worden als strategisch middel om het eigenbelang te bevorderen, zoals bij een acute verlaging van ervaren het geval is. Maar dat ze ook tot op een bepaalde mate geïnternaliseerd zijn. In dat geval zal iemand naast het eigen maken van deze overtuiging er ook naar handelen, zelfs als dit tegen het eigenbelang ingaat (Campbell, 1964). Daarom is gekozen voor een afhankelijke variabele die het resultaat is van het handelen naar meritocratische overtuigingen, maar die tevens tegen het eigenbelang van praktisch opgeleiden ingaat. Economisch egalitarisme is in lijn met beide aspecten en daarom geschikt geacht voor het doel van de afhankelijke variabele. Een lage mate van economisch egalitarisme bij praktisch opgeleiden als gevolg van hun meritocratische overtuigingen zou

daarom kunnen duiden op meritocratische overtuigingen als een compenserend mechanisme bij een structureel gebrek aan ervaren controle.

Ten slotte bevindt onderzoek zich in de Nederlandse context. Enerzijds omdat het een toevoeging is aan de bestaande literatuur, die gedomineerd wordt door de Amerikaanse context. De VS is een land waar meritocratische overtuigingen sterker aanwezig zijn onder de bevolking dan in Nederland (Mijs, 2018), en in de cultuur verweven zitten (Goode et al., 2014). Dit verschil benadrukt de relevantie van de Nederlandse context, waar de internalisering van meritocratische overtuigingen mogelijk anders plaatsvindt. Daarnaast is in de inleiding beschreven welke rol meritocratische overtuigingen hebben in het legitimeren en in stand houden van statusverschillen op basis van opleiding in Nederland. Daarom is een breder begrip van concepten die een mogelijke rol spelen in de internalisering van meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden van belang. Op basis hiervan volgt de volgende onderzoeksvraag:

"In hoeverre wordt de relatie tussen de ervaren controle en economisch egalitarisme verklaard door meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden in Nederland?"

Om doelgericht een antwoord te kunnen vinden op de onderzoeksvraag, volgt dit onderzoek met het theoretisch kader. Hierin wordt relevante literatuur besproken om een verwachting te formuleren op basis van de onderzoeksvraag. Vervolgens wordt in de methode verduidelijkt hoe deze verwachting wordt getoetst. In de resultatensectie volgt een overzicht van de bevindingen die uit de analyse zijn voortgekomen. Ten slotte worden in de discussie de implicaties van de resultaten besproken, suggesties voor vervolgonderzoek gedaan en de limitaties van dit onderzoek toegelicht.

2. Theoretisch kader

Het theoretisch kader begint met een toelichting van het conceptueel en meetkundig gebruik van de term meritocratische overtuigingen. Hierna volgt een introductie van hoe praktisch opgeleiden een gebrek aan ervaren controle kunnen ervaren, hoe ze de behoefte voelen om dit te compenseren en hoe overtuigingen daartoe kunnen dienen. Vervolgens wordt uiteengezet hoe het legitimeren van inkomensongelijkheid, ofwel een lage mate van economisch egalitarisme, als compenserend mechanisme op kan treden voor een gebrek aan

ervaren controle. Hierbij wordt gekeken of het agentschap kan verschaffen en de perceptie van een ordelijk wereldbeeld kan creëren, maar ook of het een gemotiveerde reactie is op een gebrek aan ervaren controle. Dezelfde structuur geldt voor de relatie tussen ervaren controle en meritocratische overtuigingen, die naderhand wordt toegelicht als eerste stap van de mediatie. Het theoretisch kader wordt afgesloten met het vervolg van de uiteenzetting van de mediatie, namelijk de relatie tussen meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme

2.1 Specificatie meritocratische overtuigingen

Meritocratische overtuigingen zijn in de inleiding al toegelicht, belangrijk is alleen om op conceptueel niveau onderscheid te maken tussen descriptieve en prescriptieve meritocratische overtuigingen. Waar de eerste is of iemand gelooft dat de samenleving daadwerkelijk een meritocratie is, en de tweede of de samenleving een meritocratie zou moeten zijn (Hing et al., 2011). Naast dat ze conceptueel verschillend zijn, meten ze ook als schaal niet consequent hetzelfde (Castillo et al., 2023). Zo is opleidingsniveau een voorspeller voor descriptieve meritocratische overtuigingen, maar heeft het geen significant effect op prescriptieve meritocratische overtuigingen (Duru-Bellat & Tenret, 2010). Voor dit onderzoek worden meritocratische overtuigingen besproken die optreden als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle. Dit betreft concrete, descriptieve overtuigingen, niet een prescriptief ideaalbeeld. Voor hoe een overtuiging kan optreden als compenserend mechanisme volgt een toelichting in het vervolg van het theoretische kader. In dit onderzoek wordt dus zowel op conceptueel niveau als in de meetmethoden bij meritocratische overtuigingen specifiek descriptieve meritocratische overtuigingen verstaan.

2.2 Compenserend mechanisme

Het theoretisch concept ‘ervaren controle’ kent zijn grondslag in de psychologie, de definitie en verdere conceptualisering van ervaren controle zullen daarom voor een groot deel bestaan uit psychologische literatuur. In dit onderzoek wordt ervaren controle gedefinieerd als de overtuiging dat iemand gebeurtenissen in zijn leven kan voorspellen en beïnvloeden, zowel in het heden als de toekomst (Kay et al., 2009). Het gevoel dat iemand controle heeft over zijn leven, oftewel ervaren controle, heeft een positieve invloed op het psychologisch aanpassingsvermogen, de gezondheid, relaties en het sociaal en emotioneel functioneren van een individu (Landau et al., 2015). Zonder controle wordt de wereld als

willekeurig ervaren, wat een oncomfortabele realiteit is die tot angst kan leiden (Landau et al., 2015; Lerner, 1980). Behoeftte aan controle is dan ook een natuurlijk instinct voor mensen en wordt ingezet als een beschermingsmechanisme tegen stress vanuit de omgeving (Leotti et al., 2010). Wanneer iemand een lage mate van controle over zijn omgeving ervaart, worden er doorgaans instinctief mechanismen ingezet om te compenseren voor het gebrek aan ervaren controle. Dit wordt de Compenserende Controletheorie genoemd (Landau et al., 2015; Leotti et al., 2010). Zo kan een gebrek aan ervaren controle ertoe leiden dat mensen niet-bestaande patronen beginnen te herkennen (Whitson & Galinsky, 2009), of sterker beginnen te geloven in een controlerende god (Kay et al., 2010). Ook zijn copingmechanismen die het psychologisch welzijn verbeteren gericht op een toename van ervaren controle (Dijkstra & Homan, 2016).

Praktisch opgeleiden ervaren structureel minder controle dan theoretisch opgeleiden. Dit kan onder andere verklaard worden door het prominente verschil in werk dat doorgaans bestaat tussen praktisch en theoretisch opgeleiden. Praktisch opgeleiden hebben over het algemeen een werkfunctie met een lagere machts- en statuspositie dan theoretisch opgeleiden. Deze functies worden minder vaak als interessant, uitdagend en verrijkend beschreven, hebben minder controle over werktijden en zijn minder goed betaald (Schieman & Plickert, 2008). De beperkte financiële middelen die hieruit voortvloeien zijn, naast werk, een bepalende bron van een gebrek aan ervaren controle bij praktisch opgeleiden (Kraus et al., 2012; Lachman & Weaver, 1998). Ook leidt dit tot een verkleinde kans van het nastreven van hun levensdoelen (Ross & Mirowsky, 2012). Mede door deze combinatie van factoren ervaren praktisch opgeleiden een lager gevoel van ervaren controle dan theoretisch opgeleiden.

Praktisch opgeleiden zijn dus gemotiveerd dit gebrek aan ervaren controle te compenseren en hiervoor mechanismen in te zetten. Om inzicht te verschaffen in de mechanismen van praktisch opgeleiden, is het belangrijk om te kijken hoe een mechanisme precies kan compenseren voor een gebrek aan ervaren controle. Hiervoor zijn twee factoren essentieel: agentschap en een ordelijk wereldbeeld (Landau et al., 2015). Agentschap geeft iemand het gevoel heeft in staat te zijn om controle uit te oefenen. Voor een persoonlijke vorm van agentschap zijn de juiste kennis, vaardigheden of middelen voor het specifieke doel een vereiste (Landau et al., 2015). Naast het gevoel dat iemand in staat is om controle uit te oefenen, is het essentieel dat iemand het gevoel heeft dat dit ook tot de gewenste resultaten zal leiden (Goode et al., 2014; Landau et al., 2015). Geen mate van agentschap is immers genoeg als er geen vertrouwen bestaat in de relatie tussen een actie en het doel van deze actie.

Voor het vertrouwen in die relatie is het van belang dat de overtuiging bestaat dat de samenleving simpel, duidelijk, consistent en voorspelbaar is. Iemand zonder controle zal dan ook actief bevestiging van dit beeld zoeken of de overtuiging van het bestaan van een dergelijke samenleving proberen te creëren (Landau et al., 2015). Een structureel gebrek aan ervaren controle, zoals bij praktisch opgeleiden, voorspelt het zoeken naar bevestiging van een ordelijk wereldbeeld (Landau et al., 2015).

Voor het realiseren van beide factoren en zo te compenseren voor een gebrek aan ervaren controle bestaan er twee strategieën, waarbij concrete actie ondernemen om de bron van het gebrek aan controle aan te pakken de eerste is (Adams, 1965). Dit is echter vaak niet direct haalbaar (Foley, 2024). Zo is de sociale positie van praktisch opgeleiden een bron van het ervaren gebrek en valt aan de stabiliteit van de intergenerationele sociale mobiliteit in Nederland te zien dat verbetering daarin niet altijd even simpel is (Van Pinxteren & De Beer, 2016). Daarom ligt de aandacht binnen dit onderzoek op de tweede strategie, namelijk het creëren van een overtuiging (Adams, 1965). Hierbij overtuigt iemand zichzelf dat die meer controle heeft dan in werkelijkheid het geval is. Deze overtuiging kan zo sterk zijn dat de ervaren controle een toename laat zien (Millward-Hopkins, 2021). In tegenstelling tot de eerste strategie, waarbij controle met name in de persoonlijke sfeer wordt gezocht, wordt er voor het vormen van een overtuiging over het algemeen naar externe bronnen van controle gezocht (Kay et al., 2008; Landau et al., 2015).

2.3 Ervaren controle en economisch egalitarisme

Naar overtuigingen als compenserend mechanisme is verder onderzoek gedaan binnen de Systeem Rechtvaardigingstheorieën. Hierbij worden sociale, economische en politieke structuren en hun werking verdedigd en gelegitimeerd, zelfs als dit tegen het eigenbelang ingaat (Jost, 2018). Het legitimeren van inkomensongelijkheid, ofwel een lage mate van economisch egalitarisme, kent een plek binnen deze theorieën (Jost & Hunyady, 2005).

Doordat praktisch opgeleiden over het algemeen een relatief lage sociale en economische status hebben, kan de samenleving als oneerlijk en oncontroleerbaar ervaren worden. Het legitimeren van inkomensongelijkheid lijkt enkel dit statusverschil in stand te houden, maar blijkt daarnaast te kunnen bijdragen aan de perceptie van een ordelijk wereldbeeld (Jost & Haines, 2000; Lind & Tyler, 1988). Het legitimeren van inkomensongelijkheid doet dit enerzijds door de perceptie te creëren van een eerlijke samenleving (Jost, 2018). De verdeling van inkomen is namelijk een bron van ongelijkheid voor mensen met een laag inkomen. Het legitimeren hiervan draait de perceptie hiervan om

tot een verschil dat als eerlijk en terecht wordt gezien. Anderzijds gebeurt dit door een duidelijke distinctie te maken tussen succes en falen in de maatschappij, waar een hoog inkomen een beloning is voor succes en een laag inkomen een straf voor falen. Zodoende wordt de perceptie gecreëerd van een controleerbare samenleving waar vertrouwen bestaat tussen een actie en het doel (La Roex, 2018). Er valt dan ook te zien dat juist mensen met een lage economische status geneigd zijn om inkomensongelijkheid in de samenleving als iets noodzakelijks te zien (Jost et al., 2002). Er wordt verwacht dat de inkomensongelijkheid in Nederland de komende jaren blijft groeien (Jongen et al., 2024). Daarnaast heeft Nederland een hoge inflatie vergeleken met andere Europese landen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025). Basisbehoeften zoals zorg en wonen worden hierdoor steeds moeilijker te betalen voor praktisch opgeleiden, wat een bron van een gebrek aan ervaren controle kan zijn. De behoefte van praktisch opgeleiden aan een ordelijk wereldbeeld lijkt in de huidige samenleving dus onverminderd aanwezig te zijn. Het legitimeren van inkomensongelijkheid geeft praktisch opgeleiden de perceptie dat succes zal leiden tot een hoger inkomen. Het is dus denkbaar dat die overtuiging in de huidige maatschappelijke context een prominente rol blijft hebben als compenserend mechanisme.

De verwachting bestaat dus dat het legitimeren van inkomensongelijkheid voor de perceptie van een ordelijk wereldbeeld kan zorgen. Om daadwerkelijk controle uit te oefenen binnen dit ordelijke wereldbeeld, oftewel het behalen van succes en daarmee een hoger inkomen, is er ook een bepaalde mate van agentschap nodig. Hiervoor bestaat echter weinig theoretische onderbouwing. Het legitimeren van inkomensongelijkheid biedt hen namelijk geen perspectief voor sociale mobiliteit of mogelijkheden voor het verbeteren van hun sociale positie en inkomen. Deze verwachtingen lijken zodoende het theoretisch fundament voor het legitimeren van inkomensongelijkheid als compenserend mechanisme onderuit te halen, maar uit onderzoek blijkt dat de perceptie van controle zelfs onafhankelijk van agentschap kan ontstaan (Rutjens & Kay, 2016).

Ten slotte is het belangrijk om te kijken of het legitimeren van inkomensongelijkheid ook daadwerkelijk een gemotiveerde reactie op een gebrek aan ervaren controle is. Eerder werd het tegenovergestelde verondersteld, namelijk dat het legitimeren van systemen passief geïnternaliseerd wordt door middel van socialisatie en dat een toename in ervaren controle hier slechts een neveneffect van is. Het blijkt echter dat systemen rechtvaardigen een gemotiveerd proces is dat doelgericht het eigen welzijn beschermt (Kay et al., 2009; Liviatan & Jost, 2014). Ook gevoelens van machteloosheid, wat conceptueel dicht bij een gebrek aan ervaren controle staat, vergroten de neiging van mensen om inkomensongelijkheid te

legitimeren (Van der Toorn et al., 2015). Als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle is het zover bekend nog niet eerder direct getest, al is er wel in specifieke experimentele contexten aangetoond dat mensen met een lagere mate van ervaren controle eerder geneigd zijn inkomensongelijkheid als eerlijk en terecht te zien (Cappelen et al., 2022; Foley, 2024). Dit bewijs, afkomstig uit experimentele contexten en de literatuur, suggereert dat het legitimeren van inkomensongelijkheid een gemotiveerde reactie op een gebrek aan ervaren controle kan zijn.

Doordat een directe test als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle in de literatuur ontbreekt en het legitimeren van inkomensongelijkheid mogelijk geen agentschap verschaft, wordt verwacht dat het effect van ervaren controle op economisch egalitarisme met name verklaard wordt door meritocratische overtuigingen. Dit indirecte effect wordt in het vervolg van het theoretisch kader toegelicht. Dit neemt alleen de verwachting niet weg dat ook het legitimeren van inkomensongelijkheid kan optreden als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle bij praktisch opgeleiden. Het feit dat het legitimeren van inkomensongelijkheid de perceptie van een ordelijk wereldbeeld kan creëren en de literatuur voldoende aanleiding geeft om te suggereren dat het een gemotiveerde reactie is op een gebrek aan ervaren controle, zorgt voor de verwachting dat er naast een indirecte relatie, ook een directe relatie bestaat tussen ervaren controle en economisch egalitarisme. Dit leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 1: *Hoe hoger de ervaren controle van praktisch opgeleiden in Nederland, hoe hoger hun economisch egalitarisme*

2.4 Ervaren controle en meritocratische overtuigingen

Meritocratische overtuigingen kennen, net als het legitimeren van inkomensongelijkheid, een plaats in de Systeem Rechtvaardigingstheorieën (Jost & Hunyady, 2005). Waardoor voor beide mechanismen een vergelijkbare wijze geldt waarop de perceptie gecreëerd wordt van een ordelijk wereldbeeld. Ook meritocratische overtuigingen kunnen de perceptie van een oneerlijke en oncontroleerbare samenleving tegengaan, die praktisch opgeleiden zo kunnen ervaren wegens hun lage sociale status. De perceptie van een eerlijke samenleving wordt bevorderd doordat succes uitsluitend wordt toegeschreven aan talent en inzet, wat aspecten zijn die als legitieme gronden voor succes worden beschouwd. Non-meritocratische aspecten zoals afkomst en sociale klasse, die vaak juist als niet-legitieme

gronden voor succes worden beschouwd, hebben daar binnen de meritocratie geen aandeel in (Mijs, 2015). De perceptie creëren van een eerlijke samenleving is een gemotiveerd proces, waarvan ook is aangetoond dat daarvoor meritocratische overtuigingen worden ingezet (Ledgerwood et al., 2011). Meritocratische overtuigingen bevorderen ook de perceptie van een controleerbare samenleving waarbij vertrouwen kan bestaan tussen een actie en het doel van deze actie. In een zuivere meritocratie leidt hard werk en talent immers tot succes (La Roex, 2018). De voornaamste ontwikkeling van dit soort overtuigingen vindt plaats op groepsniveau. Zo kan op macroniveau een gedeelde en genormaliseerde realiteit ontstaan, wat een collectief ordelijk wereldbeeld verzorgt (Goode et al., 2014).

De perceptie van een ordelijk wereldbeeld zorgt dus voor de overtuiging dat succes behalen een eerlijk proces is waar iemand zelf controle over heeft. Agentschap vult dit aan met de perceptie dat iemand ook daadwerkelijk in staat is dit succes te behalen. Geloof in de meritocratie kan voor praktisch opgeleiden agentschap bevorderen door de overtuiging in stand te houden dat ze controle hebben op hun sociale positie en dat klimmen op de sociale ladder mogelijk blijft (Laurin et al., 2011; McCoy et al., 2013; Wiederkehr et al., 2015). Zoals eerder vermeld is de intergenerationele sociale mobiliteit in Nederland erg laag (Van Pinxteren & De Beer, 2016). Echter zijn meritocratische overtuigingen vaak onafhankelijk van de daadwerkelijke kansen tot verticale sociale mobiliteit die bestaan in de samenleving (Major et al., 2002; Wright et al., 1990). Doelen, strategieën en acties worden vaak zelfs afgesteld op iemands meritocratische overtuigingen (Heckhausen & Shane, 2015; Laurin et al., 2011). Ook zorgen meritocratische overtuigingen voor een sterkere motivatie bij mensen met een lage sociale status om sociale mobiliteit na te streven (Hu et al., 2019). Ondanks dat er dus in werkelijkheid geen volledige controle over sociale mobiliteit bestaat, kan geloof in de meritocratie wel de overtuiging creëren dat praktisch opgeleiden hier controle over hebben.

Meritocratische overtuigingen zijn daarnaast afhankelijk van de context, praktisch opgeleiden hebben ze namelijk vaker wanneer zij in een gebied wonen met grote inkomensongelijkheid (Morris et al., 2022; Sengupta et al., 2017). Wat mogelijk verklaard kan worden doordat praktisch opgeleiden een sterke behoefte aan agentschap hebben, wanneer inkomensongelijkheid zichtbaarder wordt in hun omgeving en daarmee nadruk legt op hun lage sociale status. De arbeidspositie van praktisch opgeleiden wordt in Nederland steeds kwetsbaarder ten opzichte van theoretisch opgeleiden (Bussink et al., 2022), wat deels verklaard kan worden door de digitalisering en automatisering van de arbeidsmarkt (Goos et al., 2020). Praktisch opgeleiden voelen druk op hun arbeidspositie, mede door concurrentie

van de groeiende groep hoogopgeleiden in Nederland die beter aangepast zijn aan de arbeidsmarkt (Goos et al., 2020; Van den Berge et al., 2018). Praktisch opgeleiden worden zich door deze maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk steeds bewuster van hun lage sociale status, waardoor de behoefte aan agentschap en een ordelijk wereldbeeld om verbetering te realiseren sterker kan worden. Meritocratische overtuigingen worden mogelijk tot dit doel ingezet.

Ten slotte geldt voor meritocratische overtuigingen, net als voor het legitimeren van inkomensongelijkheid, dat het een gemotiveerd proces is dat doelgericht het eigen welzijn beschermt (Kay et al., 2009; Liviatan & Jost, 2014). Eerder is dan ook al aangetoond hoe meritocratische overtuigingen bij mensen met een lage sociale status tot een toename van hun ervaren controle kunnen leiden, wat via die weg een positief effect kan hebben op hun zelfvertrouwen en gezondheid (McCoy et al., 2013). Direct bewijs dat meritocratische overtuigingen een gemotiveerde reactie op een gebrek aan ervaren controle kunnen zijn, kan niet gevonden worden in het werk van Goode et al. (2014). Daar is aangetoond dat op een acuut verlies in controle actief gereageerd wordt, waarbij het ervaren gebrek aan controle wordt gecompenseerd door meritocratische overtuigingen. Aannemelijk is dus dat meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden een gelijksoortige actieve reactie zijn op hun structurele gebrek aan ervaren controle en dat die overtuigingen worden ingezet als compenserend mechanisme.

Kortom, meritocratische overtuigingen kunnen zowel de perceptie van een ordelijk wereldbeeld creëren als agentschap verschaffen. Ook zijn meritocratische overtuigingen eerder direct getest als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle. Al met al geldt dus de verwachting dat meritocratische overtuigingen een gemotiveerde reactie op een gebrek aan ervaren controle bij praktisch opgeleiden in Nederland kunnen zijn en daarbij optreden als compenserend mechanisme.

2.5 Meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme

Meritocratische overtuigingen creëren het denkbeeld dat status en inkomen het resultaat zijn van hard werk en talent, en dat non-meritocratische aspecten hier geen rol in spelen. Zodoende wordt de verantwoordelijkheid volledig bij het individu gelegd. Mensen met meritocratische overtuigingen vinden dan ook vaker dat praktisch opgeleiden zelf verantwoordelijkheid dragen voor hun lagere sociale status en daarmee hun lagere inkomen (Kuppens et al., 2017). Verantwoordelijkheid die bij het individu wordt gelegd, neemt verantwoordelijkheid weg bij de overheid om inkomensongelijkheid te bestrijden. Iemand

heeft immers geen hulp van de overheid nodig met zijn lage inkomen als kansen tot sociale mobiliteit en daarmee het verbeteren van het inkomen beschikbaar zijn voor iedereen. Kansen tot sociale mobiliteit worden echter frequent overschat door mensen met meritocratische overtuigingen (Alesina et al., 2018; Davidai & Gilovich, 2015; Kraus & Tan, 2015). De overtuiging van kansen tot sociale mobiliteit, die voortvloeit uit meritocratische overtuigingen, heeft een direct effect op hoe terecht de inkomensongelijkheid in de samenleving wordt bevonden. Waarbij een sterkere meritocratische overtuiging zorgt voor een sterkere perceptie dat inkomensongelijkheid terecht is (Shariff et al., 2016). Dit effect is zelfs groter dan het effect van de perceptie van de hoeveelheid inkomensongelijkheid die bestaat in de samenleving (Heiserman et al., 2020).

Over het algemeen zijn praktisch opgeleiden kritischer op inkomensongelijkheid dan theoretisch opgeleiden (Cappelen et al., 2022). Desondanks geldt bovenstaand proces ook voor praktisch opgeleiden (Kuppens et al., 2017). Er is namelijk herhaaldelijk vastgesteld in de literatuur dat deze ongelijkheden sneller als legitiem worden gezien door praktisch opgeleiden, als het idee bestaat dat ze aan de hand van meriten kunnen worden verklaard (Ahrens, 2020; Alesina & Angeletos, 2005; Cojocaru, 2014; Hadler, 2005; Larsen, 2016; Reynolds & Xian, 2014). Dit betreft de overtuiging dat het werkveld meritocratisch is. De expliciete overtuiging dat het schoolsysteem meritocratisch is, zorgt er eveneens voor dat sociale en economische ongelijkheden die ontstaan op basis van opleiding vaker als eerlijk worden gezien (Batruch et al., 2022). Meritocratische overtuigingen legitimeren zodoende niet alleen statusverschillen, maar ook inkomensverschillen (Mijs, 2018).

Dit gedrag van praktisch opgeleiden lijkt volledig tegen het eigenbelang in te gaan, met name op economisch vlak. Echter blijkt het dat meritocratische overtuigingen de ervaren controle van praktisch opgeleiden op economisch vlak dermate kunnen laten toenemen, dat ze meer vertrouwen krijgen in hun toekomstig economisch succes (Goode & Keefer, 2015). Dit betekent dat een lage mate van economisch egalitarisme bij praktisch opgeleiden tegen het eigenbelang van het moment ingaat, maar volgens hun perceptie juist in lijn is met het eigenbelang in de toekomst. De verwachting is dus dat meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden voor een afname in hun economisch egalitarisme zorgen.

Een nuance die hieraan moet worden toegevoegd, is dat naarmate de meritocratische overtuigingen in een land toenemen, de attitudes omtrent inkomensongelijkheid sterker polariseren op basis van opleidingsniveau, waarbij praktisch opgeleiden steeds egalitairder worden en theoretisch opgeleiden steeds minder. Dit effect is onafhankelijk van iemands eigen meritocratische overtuigingen (La Roex, 2018). In een sterk meritocratische

samenleving zou er dus wellicht een minder sterke verwachting gelden voor het effect tussen meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme bij praktisch opgeleiden. De meritocratische overtuigingen in Nederland zijn vanuit een Westers perspectief echter relatief laag, met name in vergelijking tot de VS (Mijs, 2018). Het verwachte effect blijft dus ongewijzigd, dit leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 2: Meritocratische overtuigingen mediëren het verband tussen ervaren controle en economisch egalitarisme onder praktisch opgeleiden in Nederland.

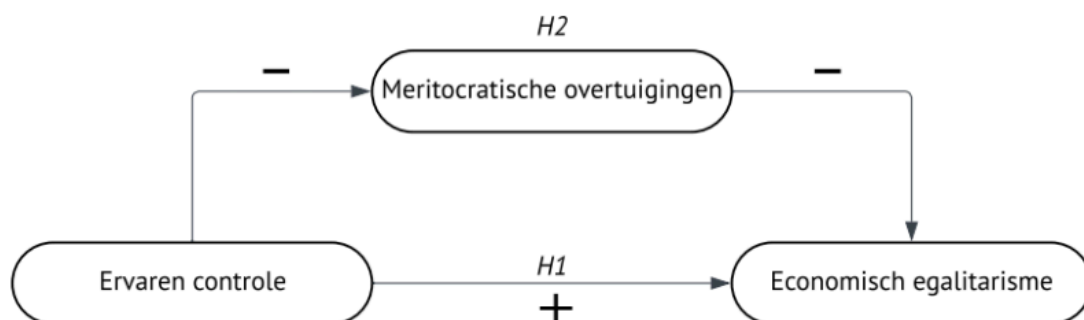
Hypothese 2 wordt getoetst aan de hand van twee deelhypothesen, waarbij aan beide hypothesen moet worden voldaan om hypothese 2 te accepteren:

Hypothese 2a: Hoe hoger de ervaren controle van praktisch opgeleiden in Nederland, hoe lager hun meritocratische overtuigingen

Hypothese 2b: Hoe hoger de meritocratische overtuigingen van praktisch opgeleiden in Nederland, hoe lager hun economisch egalitarisme

2.5 Conceptueel model

Figuur 1. Conceptueel model

3. Methode

Om de hypothesen te testen, wordt er gebruikgemaakt van secundaire, geanonimiseerde data afkomstig uit de European Social Survey (ESS). De ESS is een cross-sectioneel onderzoek waar publieke attitudes, overtuigingen en gedragingen in Europa om de twee jaar worden gemeten. De data is afkomstig uit de 9e ronde die plaatsvond in 2018 en werd afgenomen in 29 landen (European Social Survey, 2025). De respondenten zijn afkomstig uit een random sample met een response rate van 49,6% (Ghirelli et al., 2022).

De onderzoeksfocus van deze studie is praktisch opgeleide Nederlanders. Binnen de dataset zal daarom een selectie worden gemaakt op basis van deze criteria. Voor deze selectie wordt gebruikgemaakt van de definitie van laagopgeleid die het CBS hanteert (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019). Binnen de vragenlijst van de ESS komt dit neer op de eerste 5 van de 18 antwoordopties². Na deze selectie blijven nog 506 respondenten over, wat neerkomt op 30,2% van de oorspronkelijke uit 1.673 respondenten bestaande sample. Verder worden respondenten met één of meerdere ongeldige antwoorden op de onderzoeksvariabelen uitgesloten van het onderzoek. Hierdoor neemt het aantal respondenten verder af tot 321, wat slechts 19,1% van het oorspronkelijk aantal respondenten is. Met name de selectie op basis van opleidingsniveau veroorzaakt een aanzienlijke afname, maar hiervoor is bewust gekozen om binnen dit onderzoek het conceptueel model specifiek voor praktisch opgeleiden te testen. De oorspronkelijke sample kent een redelijk evenwichtige verdeling van laag-, middelbaar en hoogopgeleiden, waarbij elke groep boven 30% van de sample representeert. Het feit dat laagopgeleiden een goede representatie binnen de sample kennen, en 321 respondenten voldoende is voor een betrouwbare analyse, geeft geen aanleiding om te denken dat de afname in het aantal respondenten invloed heeft op de betrouwbaarheid van het onderzoek.

De grootte van de sample en de kwaliteit van de data die het zorgvuldig methodologisch handelen van de ESS waarborgt, zorgen voor sterker generaliseerbare resultaten met een hogere externe validiteit (Smith, 2008; Smith et al., 2011). Daar staat tegenover dat de hoofdvariabelen zijn geoperationaliseerd met items die daar niet specifiek voor zijn opgesteld, wat een lagere constructvaliditeit van de hoofdvariabelen als gevolg kan hebben (Boslaugh, 2007).

² Zie bijlage A voor een overzicht van de numerieke waarden en de desbetreffende opleidingsniveaus.

3.1 Ethiek en privacy

De secundaire dataset van het ESS is volledig geanonimiseerd voordat die publiekelijk toegankelijk is geworden, inclusief onderzoeker. Alle data en output zijn enkel lokaal opgeslagen, zowel op de computer van de onderzoeker als op een back-up. Hiertoe hebben gedurende het gehele proces alleen de onderzoeker en diens begeleider toegang gehad. Een uitgebreid overzicht van alle overwegingen omtrent ethiek en privacy kan in bijlage B gevonden worden.

3.2 Operationalisatie

Gekozen is om binnen dit onderzoek ervaren controle te meten aan de hand van een schaal die ervaren controle op werk meet, bij een gebrek aan items die direct algemeen ervaren controle meten. In het theoretisch kader is aangetoond dat werk een prominente bron van een gebrek aan controle kan zijn voor praktisch opgeleiden (Ross & Mirowsky, 2012; Schieman & Plickert, 2008). Daarnaast geldt er door de prominente rol die werk inneemt in het leven van mensen een spillover-effect van de gemoedstoestand op werk op de algemene gemoedstoestand (Judge & Ilies, 2004). Binnen dit onderzoek wordt de aanname gemaakt dat dit spillover-effect ook geldt voor ervaren controle, zodat ervaren controle op werk als proxy kan dienen voor algemeen ervaren controle.

De onafhankelijke variabele - *Ervaren controle* - wordt gemeten aan de hand van de scores op de volgende items: *“Allowed to influence policy decisions about activities of organisation”* en *“Allowed to decide how daily work is organised”*. Beide items zijn gemeten op een schaal van 0 tot 10 (0 = “I have/had no influence” en 10 = “I have/had complete control”). Vervolgens zijn de scores van de items bij elkaar opgeteld en samengevoegd tot een somschaal. Factoranalyse heeft aangetoond dat deze items samen één dimensie vormen. De items laten een sterke factorlading zien op de dimensie van 0.893. De dimensie verklaart 79,77% van de variantie en heeft een eigenwaarde van 1,595. Deze items vormen samen een betrouwbare schaal om de onafhankelijke variabele te meten. Dit is bevestigd door de Cronbach’s alpha, die een waarde van 0.731 heeft. Deze score waarborgt de interne consistentie van de schaal (Tavakol & Dennick, 2011).

Meritocratische overtuigingen worden gemeten aan de hand van een schaal die de overtuiging of men een eerlijke mogelijkheid heeft tot sociale mobiliteit via werk of opleiding in de Nederlandse maatschappij, wat conceptueel overeenkomt met een meritocratische overtuiging (Van Pinxteren & De Beer, 2016). Daarnaast wordt er specifiek gemeten of de maatschappij een meritocratie is, niet of die er een zou moeten zijn, ofwel

descriptieve meritocratische overtuigingen (Hing et al., 2011). Zodoende komt het conceptueel en meetkundig gebruik van meritocratische overtuigingen overeen.

De mediërende variabele - *Meritocratische overtuigingen* - wordt gemeten aan de hand van de scores op de volgende items: “*Everyone in country fair chance achieve level of education they seek*” en “*Everyone in country fair chance get job they seek*”. Beide items zijn gemeten op een schaal van 0 tot 10 (0 = “Does not apply at all” en 10 = “Applies completely”). Vervolgens zijn de scores van de items bij elkaar opgeteld en samengevoegd tot een somschaal. Factoranalyse heeft aangetoond dat deze items samen één dimensie vormen. De items laten een sterke factorlading zien op de dimensie van 0.916. De dimensie verklaart 83,94% van de variantie en heeft een eigenwaarde van 1,679. Daarnaast vormen de items een betrouwbare schaal om de mediërende variabele te meten. Dit is bevestigd door de Cronbach’s alpha, die een waarde van 0.771 heeft.

Aangezien er geen items beschikbaar waren die samen een betrouwbare schaal vormden voor het meten van economisch egalitarisme, is besloten om het te meten op basis van één enkel item dat op basis van eerder onderzoek exemplarisch werd bevonden voor economisch egalitarisme. Het item is een gangbare manier om economisch egalitarisme te meten en vergelijkbare items zijn opgenomen in schalen van relevante onderzoeken, waaronder Van der Waal et al. (2010).

De afhankelijke variabele - *Economisch egalitarisme* - wordt gemeten aan de hand van het volgende item: “*Government should reduce differences in income levels*”. Dit item is gemeten op een schaal van 1 tot 5 (1 = “Agree strongly” en 5 = “Disagree strongly”).

Om de score van het item en de variabele parallel te laten lopen, waarbij een hogere score op het item gelijkstaat aan een hogere score op economisch egalitarisme, is de afhankelijke variabele gehercodeerd.

Voor dit onderzoek zijn een aantal standaard controlevariabelen toegevoegd die in vergelijkbaar onderzoek ook zijn toegepast (Ahrens, 2020; Mijs et al., 2022). Dit betreft allereerst gender en leeftijd. Respectievelijk gemeten op een dichotome schaal (1 = man en 0 = vrouw) en een continue schaal. Ook migratieachtergrond valt onder deze standaard controlevariabelen. Iemand heeft een migratieachtergrond als die buiten Nederland is geboren óf als één of beide ouders buiten Nederland zijn geboren (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.). Om dit onderscheid te kunnen maken, wordt migratieachtergrond gemeten aan de hand van de volgende items: “*Were you born in the Netherlands?*”, “*Was your father born in the Netherlands?*” en “*Was your mother born in the Netherlands?*”. Deze items zijn gemeten op een dichotome schaal (1 = yes en 2 = no), waarbij iemand een migratieachtergrond heeft als

minimaal één item met nee wordt beantwoord. Deze items zijn samengevoegd tot een schaal, zodoende kan het onderscheid worden gemaakt tussen respondenten met een migratieachtergrond (1) en zonder een migratieachtergrond (0).

Naast de standaard controlevariabelen zijn een aantal extra controlevariabelen toegevoegd. Waarvan de eerste controlevariabele inkomen is. Inkomen heeft invloed op zowel economisch egalitarisme (Alesina & La Ferrara, 2005; Finseraas, 2008; Schmidt-Catran, 2014), als meritocratische overtuigingen (Kunovich & Slomczynski, 2007). Inkomen wordt gemeten aan de hand van het volgende item: “*What is the gross income of your household?*”. Dit item wordt gemeten op een schaal van 1 tot 10 (1 = eerste inkomensdecimale en 10 = tiende inkomensdecimale).

Daarnaast wordt er gecontroleerd voor links-rechts ideologie, wat geassocieerd is met zowel economisch egalitarisme (Bobbio & Cameron, 1997), als meritocratische overtuigingen (Shepelak, 1989). Het wordt gemeten aan de hand van het volgende item: “*Where do you place yourself on the scale?*”. Dit item wordt gemeten op een schaal van 0 tot 10 (0 = left en 10 = right).

Ten slotte wordt er gecontroleerd voor opleidingsniveau. Dit onderzoek bevat enkel praktisch opgeleiden en de respondenten zijn hierop ook geselecteerd, echter is er ook binnen alle respondenten die praktisch opgeleid zijn een spreiding van opleidingsniveau te zien. Daarom wordt verwacht dat de uitvoerig behandelde effecten van opleidingsniveau op meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme nog steeds van toepassing kunnen zijn (o.a. McCoy et al., 2013; Shepelak, 1989; Van der Waal et al., 2010). Opleidingsniveau wordt binnen de oorspronkelijke sample gemeten op een schaal van 1 tot 18, maar na de selectie van praktisch opgeleiden enkel nog op een schaal van 1 tot 5. De variabelen zijn dummy-gecodeerd, waarbij opleidingsniveau 1 de referentiegroep is.

3.3 Onderzoeksopzet

De onafhankelijke variabele wordt gemeten op een ordinale schaal, deze kan echter als een continue variabele behandeld worden als deze gemeten wordt op een schaal van 5 of meer punten (Rhemtulla et al., 2012). Aangezien dit het geval is voor de onafhankelijke, variabele zal het mediatiemodel van dit kwantitatieve onderzoek getest worden door middel van een lineaire regressieanalyse. De analyse zal worden uitgevoerd in SPSS met behulp van de PROCESS-macro van Andrew F. Hayes.

3.4 Descriptieve statistieken

In tabel 1 worden de descriptieve statistieken van de onderzoeksvariabelen weergegeven. Binnen de onderzoekssample hebben 95 respondenten een migratieachtergrond en is de verdeling tussen mannen en vrouwen respectievelijk 240 ten opzichte van 266. De leeftijd varieert van 15 tot 90 jaar en heeft een gemiddelde van 52.01 jaar. De verdeling van de sample over de opleidingsniveaus 1 tot en met 5 bedraagt respectievelijk 20, 98, 190, 163 en 35 respondenten.

Tabel 1

Descriptieve statistieken

	N	Mean	SD	Min.	Max.
Ervaren controle	460	4.71	3.00	0.00	10.00
Meritocratische overtuigingen	481	6.14	1.79	0.00	10.00
Economisch egalitarisme	490	3.72	0.99	1.00	5.00
Gender	506	0.47	0.50	0.00	1.00
Leeftijd	506	52.01	22.22	15.00	90.00
Migratieachtergrond	506	0.18	0.39	0.00	1.00
Inkomen	380	4.93	2.64	1.00	10.00
Links-rechts ideologie	441	5.26	1.95	0.00	10.00
Opleidingsniveau 1 ³	506	0.04	0.20	0.00	1.00
Opleidingsniveau 2	506	0.19	0.40	0.00	1.00
Opleidingsniveau 3	506	0.38	0.48	0.00	1.00
Opleidingsniveau 4	506	0.32	0.47	0.00	1.00
Opleidingsniveau 5	506	0.07	0.25	0.00	1.00
Valide N	321				

³ Numerieke waarden na opleidingsniveau representeren de "hoogte" van het opleidingsniveau, waarbij een hogere waarde een hoger opleidingsniveau is. Zie bijlage A voor een overzicht.

4. Resultaten

De resultatensectie begint met een korte toelichting van de controle van de assumpties van een lineaire regressieanalyse. Hierop volgt een visuele weergave van de resultaten in de vorm van een tabel. De resultaten worden vervolgens besproken, waarbij allereerst de directe relatie van ervaren controle op economisch egalitarisme wordt toegelicht. Hierna wordt nogmaals de relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme toegelicht, alleen wordt hierbij gekeken of die relatie (deels) verklaard kan worden via meritocratische overtuigingen. De resultatensectie wordt afgesloten met een robustness check, waarbij de analyse nogmaals wordt uitgevoerd zonder twee controlevariabelen die een mogelijke bias veroorzaken.

4.1 Assumpties

Doordat de afhankelijke variabele een ordinaal meetniveau heeft, maar als continue variabele behandeld wordt, bestaan er mogelijk verhoogde risico's op schendingen van de assumpties die gelden voor een lineaire regressie. Daarom zijn deze voor het uitvoeren van de analyse zorgvuldig gecontroleerd. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de residuen normaal zijn verdeeld en onafhankelijk van elkaar zijn. Ook treden er geen problemen op met multicollineariteit of outliers. De assumptie van homoscedasticiteit is lastiger te controleren door het feit dat de afhankelijke variabele slechts 5 categorieën bevat. Hierdoor laat het scatterplot een gelaagde verdeling van de punten zien. Hierbij zijn er echter geen tekenen van heteroscedasticiteit te onderscheiden. Ook de assumptie van een lineair verband tussen de afhankelijke en verklarende variabelen is lastig te controleren door het meetniveau. Desondanks kan een klein lineair verband worden onderscheiden. De assumpties zijn dus niet geschonden, wat betekent dat de lineaire regressieanalyse kan worden uitgevoerd.

Tabel 2

Ongestandaardiseerde coëfficiënten van ervaren controle, meritocratisch overtuigingen en controlevariabelen in relatie tot meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme

	Meritocratische overtuigingen		Economisch egalitarisme	
	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2
Ervaren controle	0.015	0.033	0.032	0.031
Meritocratische overtuigingen			-0.088	-0.042
Gender		0.568		-0.295
Leeftijd		0.002		0.010
Migratieachtergrond		0.372		-0.268
Inkomen		-0.031		-0.046
Links-rechts ideologie		0.146		-0.097
Opleiding niveau 2		0.087		0.748
Opleiding niveau 3		-0.239		0.729
Opleiding niveau 4		0.006		0.632
Opleiding niveau 5		-0.171		0.804
Constante	6.092	4.974	4.123	3.604
R ²	0.006	0.064	0.033	0.196

Dikgedrukte waarden zijn significant voor $p < 0,05$

4. 2 Effect van ervaren Controle op economisch egalitarisme

Allereerst wordt er gekeken naar de directe relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme. Wanneer deze relatie getest wordt zonder de besproken controlevariabelen (model 1) is het totale effect van ervaren controle op economisch egalitarisme positief en niet significant ($b = 0.031$, $p = 0.057$). Ervaren controle verklaart zonder controlevariabelen dan ook geen significante variantie van economisch egalitarisme ($R^2 = 0.008$; $p = 0.057$).

Wanneer gecontroleerd wordt voor inkomen, migratieachtergrond, leeftijd, geslacht, links-rechts ideologie en opleidingsniveau (model 2), stijgt de verklaarde variantie aanzienlijk en wordt significant ($R^2 = 0.190$; $p < 0.001$). Deze toename wijst erop dat het

model met controlevariabelen passender is dan het model zonder controlevariabelen, ook al verklaart het nog steeds een bescheiden hoeveelheid variantie. Het totale effect van ervaren controle op economisch egalitarisme is daarentegen weinig veranderd en is tevens niet significant ($b = 0.030$, $p = 0.106$). Dit betekent dat een toename in ervaren controle bij praktisch opgeleiden in Nederland niet tot een significante toename van hun economisch egalitarisme leidt. Dit resulteert in het afwijzen van hypothese 1.

4.3 Effect van ervaren controle op meritocratische overtuigingen

Vervolgens wordt de relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme opnieuw getest, waarbij wordt gekeken of die relatie (deels) verklaard kan worden via meritocratische overtuigingen. Ook deze relatie wordt eerst zonder, en vervolgens met de besproken controlevariabelen getest. Voor het testen van de mediatie wordt als eerste naar het effect van ervaren controle op meritocratische overtuigingen gekeken, dit effect is positief en niet significant ($b = 0.015$, $p = 0.613$). De onafhankelijke variabele ervaren controle verklaart ook geen significant deel van de variantie in meritocratische overtuigingen ($R^2 = 0.001$; $p = 0.613$).

Wanneer de controlevariabelen worden toegevoegd, wordt een significant deel van de variantie in meritocratische overtuigingen verklaard ($R^2 = 0.064$; $p < 0.05$). Ook neemt het effect van ervaren controle op meritocratische overtuigingen toe, maar is niet significant ($b = 0.033$, $p = 0.354$). Naast het feit dat de relatie niet significant is, heeft het effect de tegenovergestelde richting van de verwachting die gold. Dit betekent dat ervaren controle bij praktisch opgeleiden in Nederland niet tot een significante afname in meritocratische overtuigingen leidt, in tegenstelling tot de verwachting van dit onderzoek. Dit leidt tot het afwijzen van hypothese 2a.

4.4 Effect van meritocratische overtuigingen op economisch egalitarisme

De vervolgstap in het mediatiemodel, oftewel de relatie tussen meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme, laat in model 1 het verwachte effect zien. Het effect van meritocratische overtuigingen op economisch egalitarisme is namelijk negatief en significant ($b = -0.088$, $p < 0.005$). Echter verdwijnt deze significantie als de controlevariabelen worden toegevoegd en neemt het effect van meritocratische overtuigingen op economisch egalitarisme af ($b = -0.042$, $p = 0.146$). Dit betekent dat meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden in Nederland niet tot een significante afname van hun economisch egalitarisme leidt. Dit leidt tot het afwijzen van hypothese 2b. Ook het indirecte effect wijst in zowel model 1 als 2 niet op een mediatie. Het directe effect van ervaren controle op economisch egalitarisme verschilt in beide modellen namelijk nauwelijks van het totale effect (model 1 ($b = 0.032$; $p < 0.05$) en model 2 ($b = 0.031$; $p = 0.90$)), waardoor het indirect effect in beide modellen erg klein en niet significant is (Model 1 (-0.001 , $CI = [-0.008; 0.004]$) en model 2 (-0.001 , $CI = [-0.007; 0.002]$)). Het ontbreken van een significant indirect effect en het afwijzen van zowel hypothese 2a als hypothese 2b, betekent dat de relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme niet gemedieerd wordt via meritocratische overtuigingen. Dit resulteert in het afwijzen van hypothese 2 in zijn geheel.

4.5 Controlevariabelen

Samen verklaren ervaren controle en meritocratische overtuigingen een klein significant deel van de variantie in economisch egalitarisme ($R^2 = 0.033$; $p < 0.001$). Het toevoegen van de controlevariabelen heeft tot een aanzienlijke toename in de verklaarde variantie van economisch egalitarisme geleid ($R^2 = 0.196$; $p < 0.001$). Dit laat opnieuw zien dat het model met de controlevariabelen een passender model is dan zonder de controlevariabelen. De effecten van de controlevariabelen op meritocratische overtuigingen zijn grotendeels niet significant. De standaard controlevariabele gender heeft een significant positief effect ($b = 0.568$; $p < 0.01$), wat wil zeggen dat mannen over het algemeen een hogere mate van meritocratische overtuigingen hebben dan vrouwen. Ook voor links-rechts ideologie geldt een positief significant effect ($b = 0.146$; $p < 0.005$), dit duidt op een hogere mate van meritocratische overtuigingen naarmate mensen een rechtser ideologie hebben, wat in lijn is met de literatuur (Shepelak, 1989). Op economisch egalitarisme heeft daarentegen enkel migratieachtergrond geen significant effect. De resterende standaard controlevariabelen hebben beiden een significant effect. Geslacht heeft een negatief effect ($b = -0.295$; $p < 0.01$), dit betekent dat mannen over het algemeen een lagere mate van

economisch egalitarisme hebben dan vrouwen. Leeftijd heeft juist een positief effect ($b = 0.010$; $p < 0.001$). Van de extra controlevariabelen heeft inkomen een significant negatief effect ($b = -0.046$; $p < 0.05$). Voor links-rechts ideologie geldt tevens een negatief significant effect ($b = -0.097$; $p < 0.001$), dit wil zeggen dat mensen een lagere mate van economisch egalitarisme hebben naarmate ze een rechtser ideologie bezitten. Zowel het effect van inkomen (Alesina & La Ferrara, 2005; Finseraas, 2008; Schmidt-Catran, 2014), als links-rechts ideologie (Bobbio & Cameron, 1997) is volgens de theoretische verwachting. Alle dummy variabelen van opleidingsniveau hebben een positief en significant effect op economisch egalitarisme ten opzichte van de referentiegroep (opleidingsniveau 1). Waarbij niveau 2 ($b = 0.748$; $p < 0.05$), niveau 3 ($b = 0.728$; $p < 0.05$), niveau 4 ($b = 0.632$; $p < 0.05$) en niveau 5 ($b = 0.804$; $p < 0.05$). Echter stijgt het positieve effect niet met een hoger opleidingsniveau, hierdoor kan er dus niet worden aangetoond dat opleidingsniveau in zijn geheel positief effect heeft op economisch egalitarisme.

4.6 Robustness check

Zoals eerder vermeld zijn alle respondenten met ongeldige antwoorden uitgesloten van dit onderzoek. Zolang dit per variabele niet boven de 10% van het totaal aantal respondenten komt, levert dit naar alle waarschijnlijkheid geen problemen op voor de betrouwbaarheid van het onderzoek. Mocht dit wel het geval zijn, is het belangrijk dat uitgesloten respondenten willekeurig over de sample zijn verdeeld (Newman, 2014). De controlevariabelen inkomen en links-rechts ideologie bevatten respectievelijk 26% en 13% ongeldige antwoorden. Van beide controlevariabelen is ook bekend dat ze vaak niet willekeurig verdeeld zijn over de sample (Riphahn & Serfling, 2005; Treier & Hillygus, 2009). Daarom wordt als robustness check de analyse nogmaals uitgevoerd zonder deze controlevariabelen, om op die manier een mogelijke bias die voortkomt uit de controlevariabelen uit te sluiten. Hierdoor neemt de sample toe tot 432.

De meeste resultaten uit dit model vertonen geen noemenswaardige verschillen met het model waarbij alle controlevariabelen aanwezig zijn. Enkel het effect van meritocratische overtuigingen op economisch egalitarisme wordt sterker negatief en significant ($b = -0,064$; $p < 0.05$). Mogelijk verstoort de bias die voortkomt uit de controlevariabelen inkomen en links-rechts ideologie de relatie tussen de mediërende en afhankelijke variabele, waardoor de relatie significant wordt na het uitsluiten. Echter verklaart het model van de robustness check

aanzienlijk minder van de variantie in economisch egalitarisme dan model 2 ($R^2 = 0.118$; $p < 0.001$), wat er op wijst dat de uitgesloten controlevariabelen substantieel bijdragen aan de verklaarde variantie van model. Daarnaast is er ook in dit model geen significante relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme of een mediatie aangetoond. De conclusies omtrent het afwijzen van de hypothesen blijven dus ongewijzigd.

5. Discussie

Het doel van dit onderzoek was om te bepalen in hoeverre de relatie tussen ervaren controle en economisch egalitarisme kan worden verklaard door meritocratische overtuigingen bij praktisch opgeleiden in Nederland. Om deze relatie te testen is een lineaire regressieanalyse uitgevoerd met secundaire data van de 9e ronde van de ESS.

De verwachting bestond dat praktisch opgeleiden hun gebrek aan ervaren controle zouden compenseren door middel van meritocratische overtuigingen, en dat die meritocratische overtuigingen tot een afname van economisch egalitarisme zou leiden. Daarnaast bestond de verwachting dat praktisch opgeleiden het legitimeren van inkomensongelijkheid, net als meritocratische overtuigingen, inzetten als compenserend mechanisme voor een gebrek aan controle. En dat er dus naast een mediatie via meritocratische overtuigingen, ook een direct negatief effect zou bestaan tussen ervaren controle en economisch egalitarisme. Deze verwachtingen zijn niet uitgekomen binnen het onderzoek, ook verklaart het conceptueel model maar een klein deel van de variantie in economisch egalitarisme. Dit wijst mogelijk op de beperkte relevantie van de hoofdvariabelen en daarmee op het ontbreken van belangrijke verklarende factoren in het model.

Dit onderzoek draagt bij aan de literatuur omtrent overtuigingen die als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle worden ingezet, theoretisch gezien is dit waar de Compenserende Controletheorie en Systeem Rechtvaardigingstheorieën samenkomen. Specifiek is er verder gebouwd op het werk van Goode et al. (2014), die de inzet van meritocratische overtuigingen als compenserend mechanisme bij een acuut gebrek aan ervaren controle in een experimentele setting succesvol heeft aangetoond. Dit onderzoek heeft gekeken of een vergelijkbaar proces van toepassing is bij een structureel gebrek aan ervaren controle. Uit de resultaten is echter geen bewijs voortgekomen wat zou duiden op een dergelijk proces, het effect van ervaren controle op meritocratische overtuigingen bleek tegen de verwachting zelfs positief. Ondanks dat dit een niet significante relatie betreft en er dus

geen concrete conclusies aan verbonden kunnen worden, bieden zowel de theorie als methodologie perspectieven die een mogelijke verklaring kunnen bieden voor de onverwachte richting van het effect.

Vanuit de theorie kan dit mogelijk verklaard worden door een verschil in hoe beide vormen van een gebrek aan controle ervaren worden. Een acuut gebrek aan ervaren controle wordt bewust waargenomen en kan worden gezien als een directe dreiging met een toename van angst en onzekerheid als gevolg. Hierdoor ontstaat motivatie om het gebrek aan ervaren controle te compenseren (Goode et al., 2014). Het is mogelijk dat een structureel gebrek aan ervaren controle op een soortgelijke manier wordt ervaren, echter is er geen sprake van een verandering waarbij het gebrek aan ervaren controle bewust kan worden waargenomen zoals bij een acute verlaging het geval is. Het gebrek aan literatuur omtrent de manier waarop een structureel gebrek aan controle ervaren wordt en hoe dat mogelijk verschilt van een acuut gebrek aan ervaren controle, biedt ruimte voor vervolgonderzoek. Dergelijk onderzoek zou de grondslag kunnen leggen voor verdere studies omtrent het inzetten van overtuigingen als compenserende mechanismen door groepen met een structureel gebrek aan ervaren controle.

Vanuit de methodologie kan mogelijk een verklaring gevonden worden in het onderzoeksdesign. Doordat het onderzoek is uitgevoerd met behulp van cross-sectionele data, is het niet mogelijk om causale verbanden tussen de onderzoeksvariabelen aan te tonen. Een positief verband tussen de twee variabelen kan daarom nog steeds duiden op meritocratische overtuigingen als compenserend mechanisme. Het is vanwege het onderzoeksdesign immers niet vast te stellen of meritocratische overtuigingen een reactie zijn op een gebrek aan ervaren controle, of dat ervaren controle toeneemt door meritocratische overtuigingen. Hetzelfde geldt voor economisch egalitarisme. Vervolgonderzoek dat concreet wil bijdragen aan de literatuur omtrent de internalisatie van beide overtuigingen zal gebruik moeten maken van een longitudinaal onderzoeksdesign zodat causale verbanden kunnen worden aangetoond.

Daarnaast was het opvallend dat de relatie tussen meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme na het toevoegen van de controlevariabelen niet significant bleek te zijn. De relatie tussen de twee variabelen kent immers zowel een sterk theoretisch, als sterk empirisch fundament (Ahrens, 2020; Alesina & Angeletos, 2005; Cojocaru, 2014; Hadler, 2005; Larsen, 2016; Reynolds & Xian, 2014). Het ontbreken van een significante relatie zou daarom op limitaties van de onderzoeksopzet kunnen wijzen, die in het vervolg van de discussie zullen worden toegelicht. Echter, geeft het contrasterende resultaat van dit onderzoek tevens aanleiding voor theoretische implicaties.

Allereerst is het mogelijk dat de relatie tussen meritocratische overtuigingen en economisch egalitarisme specifiek bij praktisch opgeleiden anders in elkaar steekt dan de literatuur die voorschrijft. Indien dit een juiste aanname zou zijn, wegen de besproken stimulansen die meritocratische overtuigingen veroorzaken mogelijk niet zwaar genoeg voor praktisch opgeleiden om tegen hun eigenbelang in te gaan en inkomensongelijkheid te legitimeren.

Ten tweede is economisch egalitarisme een breed concept dat meerdere dimensies bevat. Dit onderzoek heeft specifiek de dimensie van voorkeur voor economische herverdeling gemeten. Het ontbreken van een significante relatie tussen de twee variabelen zou kunnen duiden op het feit dat niet alle dimensies van economisch egalitarisme per definitie sterk gecorreleerd zijn, of verwisselbaar te gebruiken als item om economisch egalitarisme in zijn geheel te meten. Het is denkbaar dat praktisch opgeleiden met meritocratische overtuigingen inkomensverschillen weliswaar legitimeren, maar deze verschillen desondanks te groot vinden en daardoor economische herverdeling steunen. Achterberg et al. (2011) heeft eerder al aangetoond dat economisch egalitarisme geen indicator is voor steun voor de verzorgingsstaat bij praktisch opgeleiden in Nederland en dat de twee als aparte concepten gezien moeten worden. Het ontbreken van een significante relatie tussen meritocratische overtuigingen en economisch, zou mogelijk kunnen wijzen op de noodzaak voor een vergelijkbare aanpak bij de dimensies binnen economisch. Vervolgonderzoek zou hier definitief uitsluitsel over kunnen bieden.

Een andere theoretische verklaring voor het afwijzen van de hypothesen kan gevonden worden in de context van het onderzoek. Mensen zijn namelijk eerder geneigd een overtuiging in te zetten als compenserend mechanisme voor een gebrek aan ervaren controle wanneer die sterk aanwezig is in de culturele context waarin ze leven (Kay & Eibach, 2013). De literatuur wordt gedomineerd door de Amerikaanse context waar zowel meritocratische overtuigingen (Mijs, 2018), als het legitimeren van inkomensongelijkheid frequenter voorkomt onder de bevolking dan in Nederland (Hoy & Mager, 2021). Het is dus mogelijk dat waar Nederlandse praktisch opgeleiden deze overtuigingen niet als compenserende mechanismen inzetten, Amerikaanse praktisch opgeleiden dit wel doen. Hier moet aan worden toegevoegd dat in experimentele settings zoals bij Goode et al. (2014) overtuigingen actief als compensatie bron worden aangedragen, wat ze sterk aanwezig maakt ongeacht de context. Om meer duiding te scheppen over de rol van ervaren controle als verklarende factor, is aanvullend onderzoek noodzakelijk. De relatie tussen de hoofdvariabelen zou opnieuw kunnen worden onderzocht in een context waar de overtuigingen sterker aanwezig

zijn, zoals de VS. Replicatie in de Nederlandse context kan ook van waarde zijn. Bijvoorbeeld in een experimentele setting waar de desbetreffende overtuigingen actief worden aangeboden als compensatie bron. Daarnaast kan er in de Nederlandse context gekozen worden voor onderzoek naar overtuigingen die sterker aanwezig zijn onder Nederlanders. Om zo de rol van overtuigingen waarvan het waarschijnlijker is dat ze in de Nederlandse context worden ingezet als compenserend mechanisme verder te onderzoeken. Allen zouden meer duiding kunnen bieden omtrent de invloed van de context op de rol van ervaren controle.

De resultaten van dit onderzoek hebben tevens implicaties voor de maatschappelijke ontwikkelingen omtrent de statusverschillen tussen praktisch en theoretisch opgeleiden. Zoals vermeld in de inleiding zijn statusverschillen, ondanks maatschappelijke pogingen om ze te verkleinen, een onderdeel van de geïnternaliseerde sociale werkelijkheid van praktisch opgeleiden. Deze statusverschillen kunnen in stand gehouden worden door meritocratische overtuigingen en het legitimeren van inkomensongelijkheid (Bourdieu & Passeron, 1990; Hing et al., 2011). Ondanks dat de resultaten niet wijzen op ervaren controle als verklarende factor, heeft het onderzoek een bijdrage geleverd aan een dieper begrip van wat praktisch opgeleiden aanzet tot het hebben van overtuigingen die hun eigen lage sociale en economische status legitimeert, en dus ook wat doorbroken moet worden om sociale ongelijkheden niet langer in stand te houden. Vervolgonderzoek zou hier op voort kunnen bouwen zodat de onderzoeksrichting naar overtuigingen als compenserend mechanisme als geheel een bijdrage kan leveren aan het verminderen van statusverschillen tussen theoretisch en praktisch opgeleiden.

Dit onderzoek heeft verschillende methodologische limitaties, die mogelijk van invloed zijn geweest op de resultaten en hun betrouwbaarheid. Allereerst de operationalisatie van de hoofdvariabelen, die samengesteld zijn aan de hand van secundaire items afkomstig van de ESS. De items zijn dus niet specifiek opgesteld om de hoofdvariabelen te meten, maar binnen dit onderzoek gekozen om hun theoretische relevantie. Dit kan mogelijk een lagere constructvaliditeit van de hoofdvariabelen als ongunstig resultaat voortbrengen. Ook zijn er hierdoor bepaalde concessies gedaan met het oog op de praktische uitvoerbaarheid van het onderzoek.

Zo waren er geen items beschikbaar die samen een betrouwbare schaal vormden voor het meten van economisch egalitarisme, hierop is besloten om het te meten op basis van één enkel item dat op basis van eerder onderzoek exemplarisch werd bevonden voor economisch egalitarisme. Zoals besproken in de resultatensectie heeft dit het controleren van de

assumpties van homoscedasticiteit en lineariteit bemoeilijkt. Ondanks dat er geen aanleiding voor het schenden van de assumpties is gevonden, kunnen schendingen door de beperkte toetsbaarheid niet volledig uitgesloten worden, wat mogelijk implicaties heeft voor de betrouwbaarheid van het onderzoek. Vervolgonderzoek doet er daarom verstandig aan om economisch egalitarisme te meten aan de hand van een reeds gevalideerde schaal, bijvoorbeeld zoals opgesteld door Van der Waal et al. (2010). Één item afkomstig uit deze schaal is nagenoeg gelijk met het item van dit onderzoek, maar bestaat daarna uit een extra 4 items, waaronder: *‘Large income differences are unfair because everyone is essentially equal.’*

Daarnaast heeft het gebruik van secundaire data geleid tot het meten van ervaren controle op basis van een proxy, bij een gebrek aan items die direct ervaren controle meten. Hierbij is gekozen voor twee items die ervaren controle op werk meten. Ondanks de in het theoretisch kader toegelichte argumenten waarom ervaren controle op werk een proxy kan zijn voor algemeen ervaren controle, is het niet per definitie een indicator voor algemeen ervaren controle. Een gebrek aan ervaren controle kan vanuit verschillende bronnen ontstaan en hoewel werk waarschijnlijk een erg bepalende bron is, is het er slechts één. Ervaren controle meten op basis van ervaren controle op werk kan daarom een te nauwe meting als gevolg hebben die buiten de context van werk niet geldig is, wat voorkomen kan worden in vervolgonderzoek door een meer directe meting van ervaren controle. De Pearlin Mastery Schaal wordt hiervoor frequent ingezet, waaronder onderzoek dat aan de basis heeft gestaan van het centraal argument binnen deze studie (Goode et al., 2014; Goode & Keefer, 2015; McCoy et al., 2013). De schaal bevat 7 items, waaronder: *‘I have little control over the things that happen to me’* (Pearlin et al., 1981; Pearlin & Schooler, 1978).

Het toepassen van de Pearlin Mastery Schaal lijkt dus ook in vervolgonderzoek een geschikte keuze. Naast dat ervaren controle gemeten is op basis van een proxy, moet er daarnaast echter ook rekening worden gehouden met dat de zelf-gerapporteerde items grotendeels zijn verzameld door middel van interviews. Hierdoor kunnen standaard biases ontstaan, veroorzaakt door bijvoorbeeld sociaal wenselijke antwoorden. Wat bij economisch egalitarisme mogelijk onnauwkeurig hoge scores als gevolg hebben, doordat respondenten gemotiveerd zijn om positief over te komen en egalitaristische attitudes aan deze perceptie kunnen bijdragen. Descriptieve meritocratische overtuigingen, die een perceptie zijn van hoe de samenleving daadwerkelijk is, zijn minder gevoelig voor dit risico. Daarnaast wordt er in het datacollectie proces rekening gehouden met dit risico door de ESS (European Social Survey, 2025).

Echter kan specifiek het meten van ervaren controle op basis van zelfgerapporteerde items om een additionele reden problematisch zijn. Centraal in dit onderzoek staat dat mensen die een gebrek aan controle ervaren gemotiveerd zijn om dit gebrek te compenseren, waarbij het vormen van een overtuiging als mechanisme wordt ingezet. Een vergelijkbaar proces kan mogelijk plaatsvinden terwijl respondenten naar hun ervaren controle worden gevraagd. Door hun ervaren controle een hogere score te geven dan werkelijk het geval is, overtuigen ze de interviewer en zichzelf dat ze meer controle ervaren en compenseren ze zodoende voor hun gebrek aan ervaren controle. Mocht dit inderdaad het geval zijn, dan is de score geen accurate representatie van de daadwerkelijke hoeveelheid ervaren controle.

Het is dus zowel van belang om ervaren controle op een zo direct mogelijke manier te meten als rekening te houden met een bias die een te directe meting als gevolg kan hebben. Vervolgonderzoek naar het compenseren van een gebrek aan ervaren controle zal een gebalanceerde methode moeten vinden om ervaren controle te meten, die rekening houdt met beide facetten. Een schaal die de controle meet in een specifieke context zoals werk, zou aangevuld kunnen worden met items die de ervaren controle in andere bepalende contexten meet. Bijvoorbeeld controle over de woonsituatie, heeft iemand een koop- of huurwoning? Of controle over de gezondheid, welke mate van zorgverzekering heeft iemand? Doordat het een indirecte en op feiten gebaseerde meting betreft, die controle in meerdere bepalende contexten meet, zou dit mogelijk de twee facetten kunnen balanceren. Mocht dit toch nog een te indirecte meting betreffen, zou de Pearlin Mastery Scale een aanvulling kunnen zijn.

Literatuur

- Achterberg, P., Houtman, D., & Derks, A. (2011). Two of a Kind?: An Empirical Investigation of Anti-Welfarism and Economic Egalitarianism. *Public Opinion Quarterly*, 75(4), 748–760. <https://doi.org/10.1093/poq/nfr034>
- Ahrens, L. (2020). Unfair inequality and the demand for redistribution: why not all inequality is equal. *Socio-Economic Review*, 20(2), 463–487. <https://doi.org/10.1093/ser/mwaa051>
- Alesina, A., & Angeletos, G. (2005). Fairness and Redistribution. *American Economic Review*, 95(4), 960–980. <https://doi.org/10.1257/0002828054825655>
- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2005). Preferences for redistribution in the land of opportunities. *Journal Of Public Economics*, 89(5–6), 897–931. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2004.05.009>
- Alesina, A., Stantcheva, S., & Teso, E. (2018). Intergenerational Mobility and Preferences for Redistribution. *American Economic Review*, 108(2), 521–554. <https://doi.org/10.1257/aer.20162015>
- Batruch, A., Jetten, J., Van de Werfhorst, H., Darnon, C., & Butera, F. (2022). Belief in School Meritocracy and the Legitimization of Social and Income Inequality. *Social Psychological And Personality Science*, 14(5), 621–635. <https://doi.org/10.1177/19485506221111017>
- Bobbio, N., & Cameron, A. (1997). Left and right: the significance of a political distinction. *Choice Reviews Online*, 34(10), 34–5919. <https://doi.org/10.5860/choice.34-5919>
- Boslaugh, S. (2007). *Secondary Data Sources for Public Health*. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511618802>
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in education, society and culture* (Vol. 4). Sage.
- Bovens, M. & Wille, A., (2014). *Diplomademocratie: Over de spanning tussen meritocratie en democratie*. Prometheus.
- Bussink, H., Vervliet, T., Ter Weel, B., De Winter, S., & Soeterik, I. (2022). *Een onverwacht valse start op de arbeidsmarkt: De impact van de coronapandemie op de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt*. SEO Economisch Onderzoek.

<https://www.seo.nl/wp-content/uploads/2021/12/2022-101-Een-overwacht-valse-start-op-de-arbeidsmarkt.pdf>

Campbell, E. Q. (1964). The Internalization of Moral Norms. *Sociometry*, 27(4), 391.
<https://doi.org/10.2307/2785655>

Cappelen, A. W., Mollerstrom, J., Reme, B., & Tungodden, B. (2022). A Meritocratic Origin of Egalitarian Behaviour. *The Economic Journal*, 132(646), 2101–2117.
<https://doi.org/10.1093/ej/ueac008>

Castillo, J. C., Iturra, J., Maldonado, L., Atria, J., & Meneses, F. (2023). A Multidimensional Approach for Measuring Meritocratic Beliefs: Advantages, Limitations and Alternatives to the ISSP Social Inequality Survey. *International Journal Of Sociology*, 53(6), 448–472. <https://doi.org/10.1080/00207659.2023.2274712>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, 15 augustus). *Opleidingsniveau*. Centraal Bureau Voor de Statistiek.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/33/verschil-levensverwachting-hoog-en-laagop-geleid-groeit/opleidingsniveau>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 13 april). Opleidingssegregatie in Nederland gedaald. In *Centraal Bureau Voor de Statistiek*.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/15/opleidingssegregatie-in-nederland-gedaald>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025, mei). *Inflatie*. Centraal Bureau Voor de Statistiek.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-economie/inflatie>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Migratieachtergrond*. Centraal Bureau Voor de Statistiek.
[https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/migratieachtergrond#:~:text=Een%20persoon%20heeft%20een%20migratieachtergrond,geboren%20\(de%20tweede%20generatie\).](https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/migratieachtergrond#:~:text=Een%20persoon%20heeft%20een%20migratieachtergrond,geboren%20(de%20tweede%20generatie).)

Cojocar, A. (2014). Fairness and inequality tolerance: Evidence from the Life in Transition Survey. *Journal Of Comparative Economics*, 42(3), 590–608.
<https://doi.org/10.1016/j.jce.2014.01.003>

College voor de Rechten van de Mens. (2024, 28 augustus). *Advies College: vul wetgeving aan met bescherming tegen discriminatie vanwege opleiding | College voor de Rechten van de Mens*.

<https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/e6986ac9-f2b2-4f91-be38-b1f0912a8b44>

Davidai, S., & Gilovich, T. (2015). Building a More Mobile America—One Income Quintile at a Time. *Perspectives On Psychological Science*, 10(1), 60–71.

<https://doi.org/10.1177/1745691614562005>

Dijkstra, M. T. M., & Homan, A. C. (2016). Engaging in Rather than Disengaging from Stress: Effective Coping and Perceived Control. *Frontiers in Psychology*, 7.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01415>

Duru-Bellat, M., & Tenret, E. (2010). *Meritocracy: A widespread ideology due to school socialization?* <https://sciencespo.hal.science/hal-00972712v1>

Duru-Bellat, M., & Tenret, E. (2012). Who's for Meritocracy? Individual and Contextual Variations in the Faith. *Comparative Education Review*, 56(2), 223–247.

<https://doi.org/10.1086/661290>

European Social Survey. (2025, 11 maart). *ESS Data Portal*. Geraadpleegd op 22 maart 2025, van <https://ess.sikt.no/en/>

European Social Survey. (2025). *Interviewer Behaviour and Interviewer Effects*.

Geraadpleegd op 3 juni 2025, van

<https://www.europeansocialsurvey.org/methodology/interviewer-behaviour-and-interviewer-effects>

Finseraas, H. (2008). Income Inequality and Demand for Redistribution: A Multilevel Analysis of European Public Opinion. *Scandinavian Political Studies*, 32(1), 94–119.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2008.00211.x>

Foley, W. (2024). Can cognitive dissonance explain beliefs regarding meritocracy? *Social Science Research*, 119, 102980. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2024.102980>

Ghirelli, N., Lynn, P., Dorer, B., Schwarz, H., Kappelhof, J., van de Maat, J., Kessler, G., Briceno-Rosas, R., & Rød, L-M. (2022). ESS9 Overall Fieldwork and Data Quality Report, GESIS.

Goode, C., & Keefer, L. A. (2015). Grabbing Your Bootstraps: Threats to Economic Order Boost Beliefs in Personal Control. *Current Psychology*, 35(1), 142–148.

<https://doi.org/10.1007/s12144-015-9376-0>

Goode, C., Keefer, L. A., & Molina, L. E. (2014). A Compensatory Control Account of Meritocracy. *Journal Of Social And Political Psychology*, 2(1), 313–334.

<https://doi.org/10.5964/jspp.v2i1.372>

- Goos, M., Rademakers, E., & Röttger, R. (2020). Routine-Biased technical change: Individual-Level evidence from a plant closure. *Research Policy*, 50(7), 104002. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2020.104002>
- Hadler, M. (2005). Why do people accept different income ratios? *Acta Sociologica*, 48(2), 131–154. <https://doi.org/10.1177/0001699305053768>
- Heckhausen, J., & Shane, J. (2015). How individuals navigate social mobility: Changing capacities and opportunities in careers across adulthood. In *Facing the Challenges of a Multi-Age Workforce* (pp. 313-320). Routledge.
- Heiserman, N., Simpson, B., & Willer, R. (2020). Judgments of Economic Fairness Are Based More on Perceived Economic Mobility Than Perceived Inequality. *Socius Sociological Research For A Dynamic World*, 6. <https://doi.org/10.1177/2378023120959547>
- Hing, L. S. S., Bobocel, D. R., Zanna, M. P., Garcia, D. M., Gee, S. S., & Oraziatti, K. (2011). The merit of meritocracy. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 101(3), 433–450. <https://doi.org/10.1037/a0024618>
- Hoy, C., & Mager, F. (2021). American exceptionalism? Differences in the elasticity of preferences for redistribution between the United States and Western Europe. *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 192, 518–540. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2021.10.024>
- Hu, S., Shen, X., Creed, P. A., & Hood, M. (2019). The relationship between meritocratic beliefs and career outcomes: The moderating role of socioeconomic status. *Journal Of Vocational Behavior*, 116, 103370. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2019.103370>
- Jongen, E., Been, J., Caminada, K., & Vethaak, H. (2024). Labour market and income inequalities in the Netherlands, 1977–2022. *Fiscal Studies*, 45(3), 343–357. <https://doi.org/10.1111/1475-5890.12386>
- Jost, J. T. (2018). A quarter century of system justification theory: Questions, answers, criticisms, and societal applications. *British Journal Of Social Psychology*, 58(2), 263–314. <https://doi.org/10.1111/bjso.12297>
- Jost, J. T., & Haines, E. L. (2000). Placating the Powerless: Effects of Legitimate and Illegitimate Explanation on Affect, Memory and Stereotyping. *Research Papers*. <https://ideas.repec.org/p/ecl/stabus/1606.html>

- Jost, J. T., & Hunyady, O. (2005). Antecedents and Consequences of System-Justifying Ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14(5), 260–265.
<https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00377.x>
- Jost, J. T., Pelham, B. W., Sheldon, O., & Sullivan, B. N. (2002). Social inequality and the reduction of ideological dissonance on behalf of the system: evidence of enhanced system justification among the disadvantaged. *European Journal Of Social Psychology*, 33(1), 13–36. <https://doi.org/10.1002/ejsp.127>
- Judge, T. A., & Ilies, R. (2004). Affect and Job Satisfaction: A Study of Their Relationship at Work and at Home. *Journal Of Applied Psychology*, 89(4), 661–673.
<https://doi.org/10.1037/0021-9010.89.4.661>
- Kay, A. C., & Eibach, R. P. (2013). Compensatory Control and Its Implications for Ideological Extremism. *Journal Of Social Issues*, 69(3), 564–585.
<https://doi.org/10.1111/josi.12029>
- Kay, A. C., Gaucher, D., Napier, J. L., Callan, M. J., & Laurin, K. (2008). God and the government: testing a compensatory control mechanism for the support of external systems. *Journal of personality and social psychology*, 95(1), 18.
- Kay, A. C., Moscovitch, D. A., & Laurin, K. (2010). Randomness, Attributions of Arousal, and Belief in God. *Psychological Science*, 21(2), 216–218.
<https://doi.org/10.1177/0956797609357750>
- Kay, A. C., Whitson, J. A., Gaucher, D., & Galinsky, A. D. (2009). Compensatory control. *Current Directions in Psychological Science*, 18(5), 264–268.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2009.01649.x>
- Kim, C., & Choi, Y. (2017). How Meritocracy is Defined Today?: Contemporary Aspects of Meritocracy. *Economics & Sociology*, 10(1), 112–121.
<https://doi.org/10.14254/2071-789x.2017/10-1/8>
- Kluegel, J. R., & Smith, E. R. (1986). Social institutions and social change. Beliefs about inequality: Americans' views of what is and what ought to be. *Hawthorne*.
- Kraus, M. W., Piff, P. K., Mendoza-Denton, R., Rheinschmidt, M. L., & Keltner, D. (2012). Social class, solipsism, and contextualism: How the rich are different from the poor. *Psychological Review*, 119(3), 546–572. <https://doi.org/10.1037/a0028756>
- Kraus, M. W., & Tan, J. J. (2015). Americans overestimate social class mobility. *Journal Of Experimental Social Psychology*, 58, 101–111.
<https://doi.org/10.1016/j.jesp.2015.01.005>

- Kunovich, S., & Slomczynski, K. M. (2007). Systems of Distribution and a Sense of Equity: A Multilevel Analysis of Meritocratic Attitudes in Post-industrial Societies. *European Sociological Review*, 23(5), 649–663. <https://doi.org/10.1093/esr/jcm026>
- Kuppens, T., Spears, R., Manstead, A. S., Spruyt, B., & Easterbrook, M. J. (2017). Educationism and the irony of meritocracy: Negative attitudes of higher educated people towards the less educated. *Journal Of Experimental Social Psychology*, 76, 429–447. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2017.11.001>
- Lachman, M. E., & Weaver, S. L. (1998). The sense of control as a moderator of social class differences in health and well-being. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 74(3), 763–773. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.3.763>
- Landau, M. J., Kay, A. C., & Whitson, J. A. (2015). Compensatory control and the appeal of a structured world. *Psychological Bulletin*, 141(3), 694–722. <https://doi.org/10.1037/a0038703>
- La Roex, K., Huijts, T., & Sieben, I. (2018). Attitudes towards income inequality: ‘Winners’ versus ‘losers’ of the perceived meritocracy. *Acta Sociologica*, 62(1), 47–63. <https://doi.org/10.1177/0001699317748340>
- Larsen, C. A. (2016). How three narratives of modernity justify economic inequality. *Acta Sociologica*, 59(2), 93–111. <https://doi.org/10.1177/0001699315622801>
- Laurin, K., Fitzsimons, G. M., & Kay, A. C. (2011). Social disadvantage and the self-regulatory function of justice beliefs. *Journal of personality and social psychology*, 100(1), 149.
- Ledgerwood, A., Mandisodza, A. N., Jost, J. T., & Pohl, M. J. (2011). Working for the System: Motivated Defense of Meritocratic Beliefs. *Social Cognition*, 29(3), 322–340. <https://doi.org/10.1521/soco.2011.29.3.322>
- Leotti, L. A., Iyengar, S. S., & Ochsner, K. N. (2010). Born to choose: the origins and value of the need for control. *Trends in Cognitive Sciences*, 14(10), 457–463. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2010.08.001>
- Lerner, M. J. (1980). The Belief in a Just World. In *Springer eBooks* (pp. 9–30). https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0448-5_2
- Liaquat, U., Jost, J. T., & Balcetis, E. (2023). System justification motivation as a source of backlash against equality-promoting policies—and what to do about it. *Social Issues And Policy Review*, 17(1), 131–154. <https://doi.org/10.1111/sipr.12093>
- Lind, E. A., & Tyler, T. R. (1988). The Social Psychology of Procedural Justice. In *Critical issues in social justice*. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2115-4>

- Liviatan, I., & Jost, J. T. (2014). A Social-Cognitive Analysis of System Justification Goal Striving. *Social Cognition*, 32(2), 95–129. <https://doi.org/10.1521/soco.2014.32.2.95>
- Major, B., Gramzow, R. H., McCoy, S. K., Levin, S., Schmader, T., & Sidanius, J. (2002). Perceiving personal discrimination: The role of group status and legitimizing ideology. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 82(3), 269–282. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.3.269>
- McCoy, S. K., Wellman, J. D., Cosley, B., Saslow, L., & Epel, E. (2013). Is the belief in meritocracy palliative for members of low status groups? Evidence for a benefit for self-esteem and physical health via perceived control. *European Journal Of Social Psychology*, 43(4), 307–318. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1959>
- Mijs, J. J. B. (2015). The Unfulfillable Promise of Meritocracy: Three Lessons and Their Implications for Justice in Education. *Social Justice Research*, 29(1), 14–34. <https://doi.org/10.1007/s11211-014-0228-0>
- Mijs, J. J. B. (2018). The paradox of inequality: income inequality and belief in meritocracy go hand in hand. *Socio-Economic Review*, 19(1), 7–35. <https://doi.org/10.1093/ser/mwy051>
- Mijs, J. J., Daenekindt, S., De Koster, W., & Van Der Waal, J. (2022). Belief in Meritocracy Reexamined: Scrutinizing the Role of Subjective Social Mobility. *Social Psychology Quarterly*, 85(2), 131–141. <https://doi.org/10.1177/01902725211063818>
- Millward-Hopkins, J. (2021). Back to the future: Old values for a new (more equal) world. *Futures*, 128, 102727. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2021.102727>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2024, 5 april). *Aanpassen taalgebruik voor gelijke waardering van studenten*. Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/03/27/aanpassen-taalgebruik-voor-gelijke-waardering-van-studenten>
- Morris, K., Bühlmann, F., Sommet, N., & Vandecasteele, L. (2022). The paradox of local inequality: Meritocratic beliefs in unequal localities. *British Journal Of Sociology*, 73(2), 421–460. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12930>
- Newman, D. A. (2014). Missing data. *Organizational Research Methods*, 17(4), 372–411. <https://doi.org/10.1177/1094428114548590>
- Pearlin, L. I., Menaghan, E. G., Lieberman, M. A., & Mullan, J. T. (1981). The stress process. *Journal Of Health And Social Behavior*, 22(4), 337. <https://doi.org/10.2307/2136676>

- Pearlin, L. I., & Schooler, C. (1978). The Structure of Coping. *Journal Of Health And Social Behavior*, 19(1), 2. <https://doi.org/10.2307/2136319>
- Reynolds, J., & Xian, H. (2014). Perceptions of meritocracy in the land of opportunity. *Research in Social Stratification And Mobility*, 36, 121–137. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2014.03.001>
- Rhemtulla, M., Brosseau-Liard, P. É., & Savalei, V. (2012). When can categorical variables be treated as continuous? A comparison of robust continuous and categorical SEM estimation methods under suboptimal conditions. *Psychological Methods*, 17(3), 354–373. <https://doi.org/10.1037/a0029315>
- Riphahn, R. T., & Serfling, O. (2005). Item non-response on income and wealth questions. *Empirical Economics*, 30(2), 521–538. <https://doi.org/10.1007/s00181-005-0247-7>
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (2012). The Sense of Personal Control: Social Structural Causes and Emotional Consequences. In *Handbooks of sociology and social research* (pp. 379–402). https://doi.org/10.1007/978-94-007-4276-5_19
- Rutjens, B. T., & Kay, A. C. (2016). Compensatory control theory and the psychological importance of perceiving order. In *Routledge eBooks* (pp. 93–106). <https://doi.org/10.4324/9781315661452-12>
- Scheerens, J., Timmermans, A., & Van Der Werf, G. (2019). Socioeconomic Inequality and Student Outcomes in the Netherlands. In *Education policy & social inequality* (pp. 111–132). https://doi.org/10.1007/978-981-13-9863-6_7
- Schieman, S., & Plickert, G. (2008). How Knowledge is Power: Education and the Sense of Control. *Social Forces*, 87(1), 153–183. <https://doi.org/10.1353/sof.0.0065>
- Schmidt-Catran, A. W. (2014). Economic inequality and public demand for redistribution: combining cross-sectional and longitudinal evidence. *Socio-Economic Review*, 14(1), 119–140. <https://doi.org/10.1093/ser/mwu030>
- Sengupta, N. K., Greaves, L. M., Osborne, D., & Sibley, C. G. (2017). The sigh of the oppressed: The palliative effects of ideology are stronger for people living in highly unequal neighbourhoods. *British Journal Of Social Psychology*, 56(3), 437–454. <https://doi.org/10.1111/bjso.12192>
- Shariff, A. F., Wiwad, D., & Aknin, L. B. (2016). Income Mobility Breeds Tolerance for Income Inequality. *Perspectives On Psychological Science*, 11(3), 373–380. <https://doi.org/10.1177/1745691616635596>

- Smith, E. (2008). *Using Secondary Data in Educational and Social Research*.
https://openlibrary.org/books/OL25566641M/Using_secondary_data_in_educational_and_social_research
- Smith, A. K., Ayanian, J. Z., Covinsky, K. E., Landon, B. E., McCarthy, E. P., Wee, C. C., & Steinman, M. A. (2011). Conducting High-Value Secondary Dataset Analysis: An Introductory Guide and Resources. *Journal Of General Internal Medicine*, 26(8), 920–929. <https://doi.org/10.1007/s11606-010-1621-5>
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal Of Medical Education*, 2, 53–55. <https://doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd>
- Treier, S., & Hillygus, D. S. (2009). The Nature of Political Ideology in the Contemporary Electorate. *Public Opinion Quarterly*, 73(4), 679–703.
<https://doi.org/10.1093/poq/nfp067>
- Van Den Berge, W., Vlasblom, J. D., Ebregt, J., Putman, L., Zweerink, J., & De Graaf-Zijl, M. (2018). *Verdringing op de arbeidsmarkt: Beschrijving en beleving*. Centraal Planbureau / Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-SCP-Boek-31-Verdringing-op-de-arbeidsmarkt.pdf>
- Van der Toorn, J., Feinberg, M., Jost, J. T., Kay, A. C., Tyler, T. R., Willer, R., & Wilmoth, C. (2015). A Sense of Powerlessness Fosters System Justification: Implications for the Legitimation of Authority, Hierarchy, and Government. *Political Psychology*, 36(1), 93–110. <https://doi.org/10.1111/pops.12183>
- Van der Waal, J., Achterberg, P., Houtman, D., De Koster, W., & Manevska, K. (2010). 'Some are more equal than others': economic egalitarianism and welfare chauvinism in the Netherlands. *Journal Of European Social Policy*, 20(4), 350–363.
<https://doi.org/10.1177/0958928710374376>
- Van de Werfhorst, H. (2015). Een kloof van alle tijden: Verschillen tussen lager en hoger opgeleiden in werk, cultuur en politiek. In *Amsterdam University Press eBooks*. Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.5117/9789089647498>
- Van Noord, J., Spruyt, B., Kuppens, T., & Spears, R. (2019). Education-Based Status in Comparative Perspective: The Legitimization of Education as a Basis for Social Stratification. *Social Forces*, 98(2), 649–676. <https://doi.org/10.1093/sf/soz012>

- Van Pinxteren, M., & de Beer, P. (2016). *Meritocratie: op weg naar een nieuwe klassensamenleving* (p. 254). Amsterdam University Press.
- Whitson, J. A., & Galinsky, A. D. (2009). Lacking Control Increases Illusory Pattern Perception. *Science*, 322(5898), 115–117. <https://doi.org/10.1126/science.1159845>
- Wiederkehr, V., Bonnot, V., Krauth-Gruber, S., & Darnon, C. (2015). Belief in school meritocracy as a system-justifying tool for low status students. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01053>
- Wright, S. C., Taylor, D. M., & Moghaddam, F. M. (1990). The relationship of perceptions and emotions to behavior in the face of collective inequality. *Social Justice Research*, 4(3), 229–250. <https://doi.org/10.1007/bf01048399>
- Young, M. D. (1958). *The Rise of the Meritocracy*. <https://ci.nii.ac.jp/ncid/BA22002648>

Bijlage A

Tabel 3: Numerieke waarden opleidingsniveaus

Value	Label
1	Basisschool niet afgemaakt
2	Alleen basisschool afgemaakt
3	LBO, VBO, LEAO, LTS ambachtsschool, huishoudschool, LHNO, VMBO (niveaus 1-3; basisberoepsgericht, kaderberoepsgericht
4	MULO, ULO, MAVO, VMBO (niveau 4; theoretische leerweg); HAVO jaar 3-4; VWO jaar 3-5 afgemaakt
5	MBO niveau 1 afgemaakt (duur < 2 jaar)
6	HAVO, MMS, MSVM afgemaakt
7	VWO, HBS, atheneum, gymnasium afgemaakt
8	KMBO, leerlingwezen, MEAO, MTS afgemaakt (duur 2-3 jaar)
9	MBO niveau 2 en 3 afgemaakt (duur 2-3 jaar)
10	MBO niveau 4 afgemaakt (duur 4 jaar)
11	MBO-plus voor havisten
12	Propedeuse WO, OU-certificaat
13	korte HBO-opleiding einddiploma (2 of 3 jaar)
14	Bachelor HBO, kweekschool, PABO, conservatorium, MO-akten afgemaakt
15	Bachelor universiteit afgemaakt
16	HBO: Master's degree, tweede fase opleidingen; Post HBO-opleidingen, pre-master onderwijs voor HBO
17	WO/universiteit: Master's degree, tweede fase opleidingen; ingenieur, meester, doctorandus
18	Doctoraat / gepromoveerd

Bijlage B

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Bonnie French, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Internalisering van Meritocratische idealen bij praktisch opgeleiden

Name, email of student: David Hakkens ; 748830dh@eur.nl

Name, email of supervisor: Sem Oosse ; oosse@essb.eur.nl

Start date and duration: 1-2-2025 ; Five months

Is the research study conducted within DPAS

YES - NO

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?

(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. **YES** - NO

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research?

YES - **NO**

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations
that will not involve identification of participants. YES [S01] - **NO**

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). **YES - NO**

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them?
YES - NO
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study?
YES - NO
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants?
YES - NO
4. Will the study involve actively deceiving the participants?
YES - NO

*Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants.
Try to
think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study
is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they
harm other people by making certain decisions, etc.).*

5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants?
YES - NO
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)?
YES - NO
7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent?
YES - NO
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study?
YES - NO
9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured?
YES - NO
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

- From the European Social Survey (ESS) Database.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

- 1673 respondents.

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

- The Dutch population, consisting of people of 15 years and older.

Note: indicate for separate data sources.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

- It will be stored in the secure cloud of Erasmus University immediately after acquisition.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

- I will be personally responsible for the management, storage and backup of the data.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

- Weekly

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

- Not applicable as the dataset has already been anonymized by the ESS.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: David Hakkens
supervisor:

David Hakkens

Name (EUR)

Sem Oosse

Date: 17-3-2025

Date: 18-3-2025